HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בטלו דיני קנסות מישראל שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה א)גזירה על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תיחרב ותחומין שסומכין בהן יעקרו מה עשה (א) יהודה בן בבא הלך וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות ובין שני תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם חמשה זקנים ואלו הן ר"מ ור' יהודה ור' שמעון ור' יוסי ור' אלעזר בן שמוע רב אויא מוסיף אף ר' נחמיה כיון שהכירו אויביהם בהן אמר להן בניי רוצו אמרו לו רבי מה תהא עליך אמר להן הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכים אמרו לא זזו משם עד שנעצו בו שלש מאות ב)לונביאות של ברזל ועשאוהו ככברה רבי יהודה בן בבא אחריני הוו בהדיה והאי דלא חשיב להו משום כבודו דרבי יהודה בן בבא ור"מ ר' יהודה בן בבא סמכיה והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל האומר ר"מ לא סמכו ר' עקיבא אינו אלא טועה סמכיה ר' עקיבא ולא קיבלו סמכיה ר' יהודה בן בבא וקיבלו אמר רבי יהושע בן לוי אין סמיכה בחוצה לארץ מאי אין סמיכה אילימא דלא דייני דיני קנסות כלל בחוצה לארץ והא ג)תנן אסנהדרין נוהגת בין בארץ ובין בחוצה לארץ אלא בדלא סמכינן בחוצה לארץ פשיטא סומכין בחוצה לארץ ונסמכין בארץ הא אמרינן דלא אלא סומכין בארץ ונסמכין בחוצה לארץ מאי ת"ש דרבי יוחנן הוה מצטער עליה דרב שמן בר אבא דלא הוה גבייהו דליסמכיה ר"ש בן זירוד וחד דעימיה ומנו ר' יונתן בן עכמאי ואמרי לה רבי יונתן בן עכמאי וחד דעימיה ומנו ר"ש בן זירוד חד דהוה גבייהו סמכוהו וחד דלא הוה גבייהו גלא סמכוהו ר' חנינא ורבי הושעיא הוה קא משתקיד רבי יוחנן למיסמכינהו לא הוה מסתייעא מילתא הוה קא מצטער טובא אמרו ליה לא נצטער מר דאנן מדבית עלי קאתינן דא"ר שמואל בר נחמן א"ר יונתן מניין שאין נסמכין לבית עלי שנאמר [1]לא יהיה זקן בביתך כל הימים מאי זקן אילימא זקן ממש והכתיב [2]כל מרבית ביתך ימותו אנשים אלא סמיכה °רבי זירא הוה מיטמר (ב) למיסמכיה דאמר ד)רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים כיון דשמעה להא דא"ר אלעזר אין אדם עולה לגדולה אלא א"כ מוחלין לו על כל עונותיו אמצי ליה אנפשיה כי סמכוה לר' ה)זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן כי סמכוה לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי כל מן דין כל מן דין סמוכו לנא לא תסמכו לנא לא ו)מסרמיטין ולא מסרמיסין ואמרי לה לא מחמיסין ולא מטורמיסין ר' אבהו כי הוה אתי ממתיבתא לבי קיסר נפקי מטרוניתא דבי קיסר ומשריין ליה רבה דעמיה מדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא בריך מתייך לשלם: עריפת עגלה בשלשה: ז)ת"ר [3]ויצאו זקניך ושופטיך זקניך שנים שופטיך שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד דהרי כאן חמשה דברי ר' יהודה רבי שמעון אומר זקניך שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן שלשה ור"ש האי שופטיך מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה למיוחדין שבשופטיך ור' יהודה מזקני זקניך נפקא ור"ש אי מזקני הוה אמינא זקני השוק כתב רחמנא זקניך ואי כתיב זקניך הוה אמינא סנהדרי קטנה כתב רחמנא ושופטיך הממיוחדין שבשופטיך ורבי יהודה גמר זקני זקני [4]מוסמכו זקני העדה את ידיהם מה להלן מיוחדין שבעדה אף כאן מיוחדין שבזקניך אי יליף לילף כולה מהתם זקניך ושופטיך למה לי אלא וי"ו ושופטיך למניינא ורבי שמעון וי"ו לא דריש אלא מעתה ויצאו שנים ומדדו שנים לרבי יהודה הרי תשעה לרבי שמעון שבעה ההוא מיבעי ליה לכדתניא ויצאו והן ולא שלוחן ומדדו זשאפילו נמצא

בעליל

בטלו דיני קנסות. דכיון דליכא סמיכה בטלו: **בין שתי עיירות גדולות.** ולא בתוך העיר שאם יודע שלא יחריבו את העיר: **לונביאות.** חניתות: **ולא קבלו.** לפי שעדיין היה בחור: **אילימא דלא דיינינן דיני קנסות בחוצה לארץ.** והכי קאמר אין סמיכה מועלת בחוצה לארץ ואפילו סמכוהו בארץ: **פשיטא סומכין בחוצה לארץ ונסמכין בארץ.** אם בני בבל נותנין רשות לאחד שבא"י לדון קנסות: **הא אמרן דלא.** דאין סמיכה בחוצה לארץ וכיון דאי הוה גבן הכא לא מצינו למסמכיה כל שכן היכא דליתיה גבן: **סומכין בארץ ונסמכין בחוצה לארץ מאי.** אם הסומך עומד בארץ והנסמך עומד בבבל וליתיה גבי סומך מי מהני כאילו איתיה גביה בשעת סמיכה ומצי למידן בחוצה לארץ כדתנן סנהדרין נוהגין בחוצה לארץ או דילמא כיון דליתיה גבייהו בשעת סמיכה לא מהניא ליה: ח) **לא הוה מסתייע מילתא.** כשהיו אצלו לא היה מוצא שנים שיצטרפו עמו לסומכו ואין תלתא בעינן: **משתקיד.** מחזר ומצפה לסומכו. כמו (ירמיה א) כי שוקד אני: **מנין שאין נסמכין לבית עלי.** שאינן זוכין להיות נסמכין: **זקן ממש.** בא בימים: **הכתיב כל מרבית ביתך ימותו אנשים.** כשבאין לכלל אנשים בן שמנה עשרה שנה למה לי למיהדר ומכתביה: **אלא סמיכה.** שאפילו חכמים הבאים לכלל זקנה כגון על ידי תורה וגמילות חסדים כדאמרינן בראש השנה (דף יח.) בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתורה ובגמילות חסדים מכל מקום לא תהא תורת זקנה עליהם להיות ראויים לסנהדרין: **הוי קבל.** אפל: **וקיים.** ותחיה. כלומר הרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה. אפילה מתרגם קבלה (שמות י): **כחל.** לעינים: **שרק.** לפנים: **פירכוס.** לשיער. שיר הוא לכלה נאה שמעלת חן בלא קישוט: **כל מן דין.** כל כמו אלו וכיוצא בהן היו סומכין לנו שראויים הם לסמיכה: **סרמיסין.** לשון הפכים כמו סרס את המקרא מסופו לראשו (ב"ב דף קיט:). שמהפכין את טעמי תורה: **סרמיטין.** לשון סמרטוט כלומר שאין נותנים טעם הגון לדבריהם: **חמיסין.** חמסנין שמונעין מלומר טעמי תורה: **טורמיסין.** לא איתפרש: **רבה דעמיה.** נשיא בעמיו: **מדברנא.** מנהיג. על שם שהיה פרנס וקרוב למלכות: **בוצינא דנהורא.** על שם שהיה גדול בנוי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ ד' פד:) שופריה דר' אבהו מעין שופריה ט)דר' יוחנן: **בריך מתייך.** ברוך בואך: **מיוחדים שבשופטיך.** שיהו מזקני סנהדרי גדולה: **מה להלן מיוחדין שבעדה.** כדפרישית לעיל (דף יג:): **ליגמרה כולה מילתא.** ואפילו מניינא דחמשה מהתם תיפוק דהא תניא לעיל (שם) וסמכו שנים זקני שנים: **אלא.** לעולם לא גמר גזירה שוה ושופטיך למיוחדין איצטריך ומניינא מרבויא דוי"ו: ה"ג **אלא וי"ו דושופטיך למניינא ורבי שמעון וי"ו לא דריש:**

בעליל

י) **ועריפת** עגלה בג'. עריפה לאו דוקא דמדידה הוא דהויא בג' כדתנן בפ' עגלה ערופה (סוטה דף מד:) ג' מב"ד הגדול שבירושלים היו יוצאין וכו' והדר קתני נפטרו זקני ירושלים והלכו זקני אותה העיר ומביאין עגלה ערופה והתם לא קתני ג' וקראי נמי דמייתי בגמרא במדידה כתיבי: כ) **יבול** זקני השוק. כאן מוכח דזקני משמע הדיוטות וכן לקמן גבי עריפה אמרינן אי כתב זקני ה"א זקני השוק וכן בריש מצות חליצה (יבמות דף קא. ושם) מרבים הדיוטות מדכתיב זקני עירו וקשה דבפ' עגלה ערופה (סוטה דף מד:) תנן נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין ומפרש בגמרא דזקני העיר בעינן וליכא וי"ל דזקני העיר שאני דמשמע המיוחדים שבעיר כדדרשינן הכא העדה המיוחדים שבעדה: **לא** שרק **ולא** פירכוס. משמע דתרי מילי נינהו ודלא כפי' הקונטרס ל) (פ"ב) דכתובות שפירש דפוקסת היינו מעברת שרק על פניה מ) והתם מוכח דפוקסת היינו פירכוס ואין להאריך: **ורבי** שמעון **לא** דריש וי"ו. וכן בפ' קמא דסוטה (דף ו:) גבי וטהורה דקאמר ר"ש אין זכות תולה במים המרים וכן בשלהי התכלת (מנחות דף נא:) גבי ומחליתה ותימה דבריש מרובה (ב"ק דף סה:) דריש ר"ש וי"ו ואת אשמו ובפרק (נ) על אלו מומין) האסורים (בכורות כח:) גבי ומן הצאן לרבות הנוגח לקרבן ובריש פ' ד' מיתות (לקמן דף נא:) דריש ר"ע בת ובת אני דורש ורבי שמעון קאי התם ס) כוותיה וכן קשה מרבי יהודה דדריש הכא וי"ו ובפרק אלו מציאות (ב"מ דף כז.) גבי ומצאתה דאתא לידו משמע וקשה דבריש תמורה (דף ג:) גבי ואם המיר ימיר אמרינן ור' יהודה וי"ו לא דריש וכן בשלהי טרף בקלפי (יומא ד' מה.) גבי והאש וי"ל דהא דקאמר ע) לא דריש לא משמע ליה לאו משום דלא דרשי ליה כלל אלא דווקא להאי דרשה קאמר פ):

מתני'

עין משפט נר מצוה

קטז א מיי' פ"ד מהל' סנהדרין הל' יב:

קיז ב ג מיי' שם הל' ו:

קיח ד ה מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הל' ה ומיי' פ"ט מהל' רוצח הל' א סמג עשין מז:

קיט ו ז מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה א:

◆

תורה אור השלם

1. וְהִבַּטְתָּ צַר מָעוֹן בְּכֹל אֲשֶׁר יֵיטִיב אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה זָקֵן בְּבֵיתְךָ כָּל הַיָּמִים: שמואל א ב לב
2. וְאִישׁ לֹא אַכְרִית לְךָ מֵעִם מִזְבְּחִי לְכַלּוֹת אֶת עֵינֶיךָ וְלַאֲדִיב אֶת נַפְשֶׁךָ וְכָל מַרְבִּית בֵּיתְךָ יָמוּתוּ אֲנָשִׁים: שמואל א ב לג
3. וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמָדְדוּ אֶל הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הֶחָלָל: דברים כא ב
4. וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְיָ וְשָׁחַט אֶת הַפָּר לִפְנֵי יְיָ: ויקרא ד טו

◆

רבינו חננאל

יהודה בן בבא סמך ה' זקנים ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע ורב אויה מוסיף אף רבי נחמיה ושנינן ר' יהודה אחריני הוו בהדיה והאי דלא חשיב להו משום כבודו דר' יהודה בן בבא: **א"ר** יהושע בן לוי אין סמיכה בחו"ל מאי היא דלא דייני דיני קנסות בחוצה לארץ והתנן סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ אלא כשהן הסנהדרין בחוצה לארץ לא סמכי אפי' בארץ ומיבעי לן סנהדרין בארץ והנסמכין בחוצה לארץ סומכין או לא סומכין ת"ש דתני ר' יוחנן [הוי קא מצטער] עליה דר' שמן בר אבא דלא הוה גבייהו דליסמכוה ש"מ אין סומכין בחוצה לארץ. רב חנניה ורב הושעיה מדבית עלי קאתו לפיכך לא אסתמיכו דכתיב לא יהיה זקן בביתך. ואין זקן אלא סמוך בישיבה של ארץ ישראל דהא רבה ואביי מדבית עלי קאתי והוו רישי מתיבתא בבבל (ואינו נקרא זקן סמוך אלא בישיבה של ארץ ישראל) א"ר אלעזר לעולם הוי קבל וקיים ואין אדם עולה לגדולה אלא אם כן מוחלין לו על כל עונותיו: **ירושלמי** תני סמיכות בג' תמן קרו למינוייה סמיכותא. א"ר בא בראשונה היה כל אחד ממנה תלמידיו כגון ר' יוחנן בן זכאי מינה לר' אליעזר ור' יהושע ור' יהושע לר' עקיבא ור' עקיבא לר' מאיר ולר' שמעון וכו'. חזרו והתקינו שלא יהיו ב"ד ממנין אלא מדעת הנשיא ושלא יהא הנשיא ממנה אלא מדעת ב"ד: **עריפת** העגלה בג'. ת"ר וכו' ויצאו שנים כו' פשוטה היא. ואסיקנא כדתניא ויצאו הם ולא

מסורת הש"ס

א) [בס"א: שמד], **ב)** [בע"ז איתא לונביאות ופירש"י חניתות אבל בתרווייהו גירסת הערוך לונכיות וכתב המוסף שבלשון יון קורין לרומח לונכי וכן בשל"ה דף רלז: שכתב דצ"ל לונכיות בכ"ף]., **ג)** מכות ז., **ד)** [לקמן צב.], **ה)** כתובות יז., **ו)** [פירושו של כל אלו השמות עי' בערוך ערך חמס ב'], **ז)** סוטה מד:, **ח)** [צ"ל אחר ד"ה משתקיד], **ט)** [דיעקב אבינו], **י)** [שייך למשנה דף ב.], **כ)** [שייך לעיל יג:], **ל)** [צ"ל פ"ק (דף ד' ע"ב)], **מ)** דהתם כצ"ל, **נ)** [צ"ל כלן], **ס)** [דף נ:], **ע)** לא דריש ליה ולא משמע ליה כצ"ל. רש"א, **פ)** [וע"ע תוס' מו"ק ח. ד"ה מאי וביום ותוס' מנחות נא: ד"ה וי"ו],

◆

גליון הש"ס

גמ' ר' זירא היה מיטמר למיסמכיה. עי' ירושלמי פ"ג דבכורים:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' מה עשה ר' יהודה: **(ב)** שם הוה מיטמר מלמיסמכיה:

◆

מוסף רש"י

הוי קבל וקיים. הוי עניו ותחיה. קבל לשון אפל, עשה עצמך אפל ושפל (לקמן צב.). **כל מן דין סמוכו לנא.** כל כמות אלו הוו סומכין לנו לקרותן רבי ולמנותם דיינין (כתובות יז.). **לא מסרמיטין.** לשון סמרטוטין (שם). **ולא מסרמיסין.** מסרסין הלכות בהיפך טעמיהן (שם). **מחמיסין.** אומרים חמישית הטעם (שם). **מטורמיסין.** לא אתפרש (שם) טורמיסין כי ההיא דאמר בב"ר (פמ"א) על טורמיסין למיקרב למסאנא למטרוניתא, אנשים ריקנים (שם, וברש"ל שם שהיא הגה"ה, ועי"ש בגליון). **ממתיבתא.** מבית המדרש (שם) **לבי קיסר.** ר' אבהו הוה מקורב למלכות (ע"ז כח.). **בוצינא דנהורא.** על שם שהיה קלסתר פניו מבהיק כדאמרינן בב"ב (נח.) שופריה דר' אבהו מעין שופריה דר' יוחנן דנפקי זיהרורית מניה כדמפרש התם (כתובות יז. ועי"ש בגליון). **בריך מתייך לשלם.** ברוך בואך לשלום (שם). **ואין ב"ד שקול.** אין עושין ב"ד שיהא יכול ליחלק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד אחד, לקיים אחרי רבים להטות (סוטה מד:). **למיוחדין.** הנך דלשכת הגזית (שם). **מזקני זקניך.** מדמצי למיכתב זקני וכתב זקניך, מיוחדין שבזקניך (שם). **זקני השוק.** אע"פ שאינן סנהדרין (שם). **ושופטיך.** זקנים שהם שופטים את ישראל (שם). **מוסמכו זקני העדה.** דסמיכת פר העלם דבר, ואייתר ליה שופטיך להביא עוד שנים (שם). **לילף כולה מהתם.** דהא ר' יהודה התם נמי חמשה קאמר ויליף לה מקראי (שם). **אלא וי"ו ושופטיך למניינא.** כלומר לא גמיר גז"ש ואיצטריך שופטיך לסנהדרי גדולה כר"ש וי"ו דושופטיך דריש ר' יהודה למניינא להביא עוד שנים (שם).